

Бисмиллоҳир Раҳмонир Раҳим

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ):
إِنِّي تَارِكٌ فِيكُمْ الثَّقَلَيْنِ: كِتَابَ اللَّهِ، وَعَثَرَتِي أَهْلَ بَيْتِي،
مَا إِنْ تَمَسَّكْتُمْ بِهِمَا لَنْ تَضِلُّوا أَبَدًا،
وَأَنْهُمَا لَنْ يَفْتَرِقَا حَتَّى يَرِدَا
عَلَيَّ الْحَوْضَ.

Расули Худо(с) фармудаанд:

*Ман ду чизи гаронбаҳоеро дар миёни шумо аз худ
боқӣ мегузорам: яке Китоби Худованд ва дигаре
Итратам, Аҳли байтам. Агар ба ин ду чанг
занед, ҳаргиз гумроҳ нахоҳед шуд. Ин ду ҳеҷ вақт
аз якдигар ҷудой надоранд, то он гоҳ ки бар ҳавзи
Кавсар бар ман ворид шаванд.*

*Саҳеҳи Муслим, ҷилди 7, саҳ. 122; Сунани Дорамӣ,
ҷилди 2, саҳ. 432; Муснади Аҳмад, ҷилди 3, саҳ. 14, 17, 26,
59, ҷилди 4, саҳ. 366, 371, ҷилди 5, саҳ. 182, Мустадраки
Ҳоким, ҷилди 3, саҳ. 109, 148, 533 ва ...*

Нигариши кӯтоҳе ба зиндагии чаҳордаҳ маъсум

Қисмати чаҳорум
Зиндагии пешвои дуҷум ҳазрати
Имом Ҳасан (а)

Муаллиф:
Ҳайати таҳририяи муассисаи «Дар роҳи ҳақ»

Мутарҷим:
Зарринтоҷ

Ношир
Маҷмаи ҷаҳонии «Аҳлибайт»

نام کتاب: پیشوای دوم حضرت امام
حسن (ع)

نویسنده: هیأت تحریریه مؤسسه در
راه حق

مترجم: زرین تاج

زبان: تاجیکی

Номи китоб: Нигариши кӯтоҳе ба
зиндагии чаҳордаҳ маъсум (Зиндагии
пешвои дуҷум Имом Ҳасан)

Муаллиф: Ҳайати таҳририяи
муассисаи «Дар роҳи ҳақ»

Мутарҷим: Зарринтоҷ

Таҳиякунанда: Муовинати фарҳангии
Маҷмаи ҷаҳонии «Аҳлибайт», идораи
тарҷума

Адади нашр: 3000

Навбати ҷоп: Аввал

Таърихи ҷоп: соли 2008

Ношир: Маҷмаи ҷаҳонии «Аҳлибайт»

Ҷопхона: Исроъ

ISBN: 978-964-529-207-0

www.ahlul-bayt.org

info@ahlul-bayt.org

RIGHTS RESERVED FOR
THE AHL AL-BAYT ('A) WORLD ASSEMBLY

Сарсухан

Бисмиллоҳир-Раҳмонир-Раҳим

Аҳли Байт алайҳимуссалом мероси гаронбаҳое аз худ боқӣ гузоштаанд, ки пайравонашон онро аз хатари нобудӣ ҳифз намудаанд. Ин намунаи фарогири як мактабе аст, ки шоҳаҳои мухталифи маърифати исломиро дар бар дошта ва тавониста аст ашхоси зиёди тавонмандеро барои сероб шудан аз ин чашмаи ҷӯшон, парвариш ва тақдими уммати исломӣ намояд.

Ин донишмандон бо пайравӣ аз Аҳли Байти Паёмбар(с) дар мақоми посухгӯӣ ба дасисаҳо ва шубҳаҳои воридшуда аз сӯи мазҳабҳо ва ҷараёнҳои фикрии дохил ва хориҷи ҷомеаи исломӣ баромада, дар давоми қарнҳои гузашта пешниҳодкунандаи матинтарин посухҳо ва роҳи ҳалҳо барои ин шубҳаҳо буда ва ҳастанд.

Маҷмаи ҷаҳонии Аҳлибайт(а) бар асоси масъулиятҳои бар гардан гирифтаи худ ба дифоъ аз ҳарими рисолат ва эътиқодоти ҳақиқии он; ҳақоиқе, ки арбоби фирқаҳо, мазҳабҳо ва асҳоби ҷараёнҳои муҳолифи Ислом пайваستا дар муҳолифат бо он кӯшиш ба харҷ додаанд, камари ҳиммат баста аст. Маҷмаи ҷаҳонии Аҳлибайт(а) худро дар ин роҳи муқаддас пайрави шогирдони

ростини мактаби Аҳлибайт(а) медонад; ҳамон, ки ҳамвора барои радди ин иттиҳомоти давомдор омодагӣ дошта ва кӯшиш намудаанд мутобиқ бо зарурати ҳар асру замон дар сафи пешии ин мубориза боқӣ монанд.

Таҷрибаҳое, ки дар ин замина дар китобҳои донишмандони мактаби Аҳлибайт(а) захира шудаанд, дар навъи худ беназир мебошанд. Зеро ин таҷрибаҳо аз дастовардҳои илмӣ бар асоси ҳокимияти ақл, истидлол, дурӣ аз ҳавою ҳавас ва таассуби кӯркӯрона бархурдор буда, мутахассисон ва соҳибони андешаро ҷунон мавриди хитоб қарор медиҳад, ки ақли солим ва фитрати поки инсон пазиروي он бошад.

Маҷмаи ҷаҳонии Аҳлибайт(а) кӯшида аст, то марҳалаи наво аз ин таҷрибаҳои арзишмандро дар маҷмӯае аз таҳқиқот ва таълифоти муаллифони муосир аз мактаби Аҳлибайт(а) барои ташнагони ҳақиқат қарор диҳад.

Ин Маҷмаъ ҳамчунин иқдом ба таҳқиқ ва нашри таълифоти судманди гузаштагон ва шахсиятҳои барҷастаи пайравони ин мактаб намудааст, то ин манобеъ низ ташнагони ҳақиқатро чашмаи гуворое бошад, то дар асри такомули босуръати ақлҳо гӯши ҷони худро бар ҳақоиқе, ки Аҳли Байти рисолат(а) барои ҳамаи ҷаҳониён ба армуғон овардаанд, бикушоянд.

Умедворем хонандагони мӯхтарам бо пешниҳоди назарияҳо ва пешниҳодҳои арзишманд ва интиқодҳои созандаи худ Маҷмаи ҷаҳонии Аҳлибайт(а)-ро дар ин замина бонасиб гардонанд.

Ҳамчунин аз соири муассисаҳо, донишмандон ва тарҷумонҳо даъват мекунем, то дар наشري фарҳанги Исломи ноби Муҳаммадӣ(с) моро ёрӣ намоянд.

Аз Худованди мутаол меҳоҳем ин талоши ночизро аз мо қабул намуда, талоши моро зери сояи ҷонишини худ дар замин ҳазрати Маҳдӣ (Худованд зуҳурашро наздик гардонад) рӯзафзунтар созад.

*Муовинати фарҳангии
Маҷмаи ҷаҳонии Аҳлибайт (а)*

**Пешвои дуюм ҳазрати
Имом Ҳасан (а)**

Валодат

Нахустин набераи Паёмбари Акрам(с) ва аввалин фарзанди Амири мӯъминон Алӣ(а) ва Фотимаи Заҳро(а) дар нимаи моҳи рамазон, дар соли сеюми ҳиҷрӣ чашм ба ҷаҳон кушод.¹

Паёмбари Акрам(с) барои гуфтани муборақбод ба хонаи Алӣ омаданд ва номи ӯро аз ҷониби Худо “Ҳасан” ниҳоданд.²

Ҳасан ва Паёмбар (с)

Худуди ҳафт сол аз зиндагии ин набера бо Паёмбари Акрам(с) гузашт.³

* Падарбузурги меҳрубон ӯро ниҳоят дӯст медошт ва бисёр вақт набераи худро ба шона мениҳод ва бо меҳрубонӣ мегуфт:

”Худовандо! Ман дӯстаи дорам, ту низ ӯро дӯст бидор!”⁴

** “Он ки Ҳасан ва Ҳусайнро дӯст дорад, маро дӯст доштааст ва он ки*

¹ “Иршод”-и шайх Муфид, саҳ.149, “Таърихулхулафо”-и Суютӣ, саҳ.188, ҷопи Миср.

² “Бихоруланвор” ҷ.43, саҳ.238

³ “Далоилулимома”-и Муҳаммад ибни Ҷарири Табарӣ, саҳ.60.

⁴ “Таърихулхулафо” саҳ.188

бо ин ду кина варзад ва эшонро душман дорад, бо ман душманӣ кардааст...”¹

* Ва фармуд:

”Ҳасан ва Ҳусайн сарвари ҷавонони бихиштанд”.²

* Ва низ мефармуд:

”Ин ду фарзанди ман имоманд, чи қиём кунанд ва чи нақунанд”.³

* Бузургии рӯҳи он имом чандон буд, ки Паёмбари Акрам(с) ӯро дар хурдсолӣ ва камии син, дар бархе аз аҳдномаҳо гувоҳ мегирифт. Воқидӣ оварда аст, ки:

”Паёмбар^(с) барои “Сақиф” аҳди зимма бааст. Холид ибни Саид онро навишт ва имом Ҳасан ва имом Ҳусайн – дуруди Худо бар онон – онро гувоҳӣ фармуданд”.⁴

* Замоне, ки Паёмбар ба амри Худо ба аҳли Начрон ба “муҳоҳила” бархост, имом Ҳасан, имом Ҳусайн, ҳазрати Алӣ ва Фотима(а)- ро низ ба фармони Худо ҳамроҳи худ бурд ва ояте дар покдомани он гиромӣён нозил шуд.⁵

¹ “Бихоруланвор”, ҷ.43, саҳ.264

² “Таърихулхулафо”, саҳ.189, “Ал-Ҳасану вал Ҳусайну саййидо шабоби аҳли ҷаннати”.

³ “Иршод”-и Муфид, саҳ.181.

⁴ “Табақот”-и Кабир ҷ.1 баҳши 2 саҳ.33

⁵ “Ғоятулмаром” саҳ.287.

Ҳасан бо падар

Имом Ҳасан(а) ҳамроҳ ва ҳамоҳанги падар буд, аз бедодгарон интиқод ва аз ситамдидагон ҳимоят мекард.

Соли 36-и ҳиҷрӣ имом Ҳасан(а) бо падар аз Мадина ба сӯи Басра омад то оташи ҷанги Ҷамалро, ки уммулмӯъминин Оиша, Талҳа ва Зубайр барафрӯхта буданд, фуру нишонад. Пеш аз вурӯд ба Басра он гиромӣ ба фармони ҳазрати Алӣ(а) ҳамроҳи Аммор, ки аз саҳобагони бузург ва пок буд, ба Кӯфа рафт то мардумро хабардор кунад. Он гоҳ бо ҳамроҳии мардум ба ёрии Имом(а) ба сӯи Басра баргашт.¹

Бо суҳанронихои шево ва кӯбандаи худ дурӯғи Абдулло ибни Зубайрро, ки қатли халифаи сеюм Усмонро ба ҳазрати Алӣ нисбат медод, ошкор сохт ва дар ҷанг ҳамкориҳо кард то пирӯз баргаштанд.²

Дар ҷанги “Саффайн” низ ҳамроҳи падар мардонагиҳо кард. Муовия дар ин ҷанг Убайдулло ибни Умарро бо чунин паёме назди ӯ фиристод, ки: “Аз пайравии падар даст бардор! Мо хилофатро ба ту вогузор мекунем, барои он ки Қурайш аз падари ту ба хотири кушта шудани падарҳояшон нороҳатанд, аммо туро пазиро хоҳанд шуд...”³

¹ “Ҳаётул имом ал-Ҳасан ибни Алӣ(а)” саҳ. 260-261.

² “Ҳаётул имом ал-Ҳасан ибн Алӣ(а)” саҳ. 296-299.

³ “Табақот”-и Кабир ҷ.3, қисмати аввал саҳ.20.

Имом Ҳасан(а) дар посух фармуд: “Қурайш тасмим дошт, ки парчами Исломо бар замин занад ва помол созад, аммо падарам ба хотири Худо ва Илом гарданкашони эшонро кушт ва онро пароканда кард. Онҳо бо падарам барои ҳамин душманӣ карданд ва ба ӯ кина варзиданд”.¹

Ӯ дар ин ҷанг аз пуштибонии падар даст накашид ва то охир ҳамроҳ ва ҳамдили ӯ буд. Ҳангоме ки ду танро аз сӯи сипоҳ (сипоҳи ҳазрати Алӣ(а) ва Муовия) даъват карданд, то “ҳакам” (довар) шаванд ва онон дар ин доварӣ нораво ҳукм карданд, Имом Ҳасан(а) ба фармони падар дар як суҳанронии пуршӯр тавзеҳ дод, ки: “Инон баргузида шуданд то китоби Худовандро бар хостаҳои худ пеш ва муқаддам шуморанд, аммо баръакс амал карданд. Пас чунин касе ҳакам номида намешавад, балки “маҳкум” аст”.²

Амири мӯъминон Алӣ, ки дуруди Худованд бар ӯ бод, ҳангоми реҳлат бинобар фармоне, ки аз пеш аз Паёмбари Илом(с) дошт, имом Ҳасан(а)-ро ҷонишини худ интихоб кард. Ҳазрат бар ин амри муҳим имом Ҳусайн ва соири фарзандони гиромии худ ва бузургон ва пайравони худро гувоҳ гирифт.³

¹ “Ҳаётул имом ал-Ҳасан ибн Алӣ(а)” ҷ.1 саҳ.444-445.

² “Ҳаётул имом ал-Ҳасан ибн Алӣ(а)” ҷ.1 саҳ.479.

³ “Усули кофӣ” ҷ.1 саҳ.297-298.

Парҳезкорӣ

* Таваҷҷӯҳи хосе ба Худованд дошт. Осори ин таваҷҷӯхро гоҳ аз чехраи ӯ ҳангоми таҳорат кардан дармеёфтанд. Вақте ки таҳорат мекард, рангаш дигар мешуд ва ба ларза меафтод. Мепурсиданд: “Чаро чунин мешавӣ?”

Мефармуд: “Онро, ки дар пешгоҳи Худо меистад, чуз ин сазовор нест”.

* Аз имоми шашум ҳазрати имом Ҷаъфари Содиқ(а) овардаанд, ки “Имом Ҳасан(а) аз обидтарин ва бофазиляттарин мардони замони худ буд. Вақте ба ёди марг ва охират меафтод, мегирист ва беҳол мешуд”.¹

* Пиёда ва гоҳе пойи бараҳна, **25** бор ба Хонаи Худо рафт.²

Бахшандагӣ

* Рӯзе ба Хонаи Худо рафта буд, ҳамон ҳангом шунид, ки марде бо Худо ба гуфтугӯ нишастааст ва мегӯяд: “Худовандо! Даҳ ҳазор дирҳам насибам кун...”.

Имом(а) ҳамон дам ба хона баргашт ва он пулро барои ӯ фиристод.

* Яке аз канизони ӯ дастагули хушбӯе барои тӯҳфа пешкаши ҳазрат кард. Имом(а) дар муқобил ӯро озод кард ва чун пурсиданд: “Чаро чунин кардӣ?” Фармуд: “Худо моро чунин тарбият кардааст ва ин ояро хонд: **“Ва изо**

¹ “Бихоруланвор” ҷ.43, саҳ.331

² “Бихоруланвор” ҷ.43, саҳ.331-332, “Таърихулхулафо” саҳ.190

ҳуҷиййатум битаҳиятин фаҳайю биаҳсана минҳо,- *Яъне чун ба шумо ҳадае доданд, ба некӯтар посӯх гӯед.*”¹

* Се бор дар зиндагӣ ҳар чиз дошт, ҳатто кафш ва пойафзолро ба ду қисм тақсим кард ва дар роҳи Худо бахшид.²

Бурдборӣ

Рӯзе марде аз Шом ба таҳрики³ Муовия, имомро дашном ва суханони нораво гуфт. Имом(а) чизе нафармуд то мард ором шуд. Он гоҳ бо лабханди ширин ӯро салом гуфт ва фармуд: “Пирамард! Фикр мекунам ғариб ҳастӣ ва гумон мебарам дар иштибоҳ афтодаӣ. Агар аз мо ризоят хоҳӣ, хоҳем дод, агар роҳнамоӣ мехоҳӣ, роҳнамоият хоҳем кард, агар боре бар дӯш дорӣ, бармедорем, агар гуруснаӣ серат месозем, агар ниёзмандӣ, бениёзат мегардонем ва ҳар коре дорӣ дар анҷоми он ҳозирем. Агар ба хонаи мо биеӣ роҳаттар хоҳӣ буд, ки мо метавонем туро хуб меҳмондорӣ кунем”.

Мард шармсор шуд, гирист ва гуфт: “Гувоҳӣ медиҳам, ки ту ҷонишини Худованд дар рӯи заминӣ. Худо беҳтар медонад рисолати хешро кучо қарор диҳад.”⁴ Ту ва падарат назди ман бадтарин будед, аммо акнун маҳбубтарин ҳастед”.

¹ “Бихоруланвор” ҷ.43, саҳ.242-243.

² “Бихоруланвор” ҷ.43, саҳ.332, “Таърихулхулафо” саҳ.190.

³ Иғво, дасиса.

⁴ “Аллоҳу аъламу ҳайсу яҷъалу рисолатаҳу”

Пирамард он рӯз меҳмони Имом(а) шуд ва чун аз он ҷо рафт ба дӯстии он гиромӣ гаравида буд.¹

Марвони Ҳакам, ки ҳеҷ гоҳ аз озори он гиромӣ даст намекашид, ҳангоми реҳлати он имоми бузургвор дар ҷаноза ширкат кард. Ҳазрати имом Хусайн(а) фармуд: “Ту дар вақти ҳаёти бародарам ҳарчи аз дастат меомад кардӣ ва инак дар ҷанозаи ӯ ҳозир шудай ва гирия мекуни?!” . Посух дод: “Ҳарчи кардам бо касе кардам, ки бурдбориаш аз ин кӯҳ (ишора ба кӯҳе, ки дар Мадина аст) бештар буд”.²

Хилофат

Шомгоҳи бисту якуми моҳи Рамазони соли чилуми ҳиҷрӣ ҳазрати Алӣ(а) шаҳид шуданд ва бомдоди он рӯз мардум дар масҷиди ҷомеи шаҳр гирд омаданд.

Ҳазрати имом Ҳасан(а) ба болои минбар баромаданд ва фармуданд: “Шаби гузашта марди ягонае аз ҷаҳон рахт баст, ки дар миёни гузаштагон ва ҳам дар байни ояндагон ба донишу кирдор ягона буд. Ҳамроҳи Паёмбар(с) ҷангҳо кард, дар ниғаҳбонии Ислому ва паёмбар муҷоҳидона кӯшид. Паёмбар ӯро дар ҷангҳо ба сипоҳсолорӣ мефиристод ва ӯ ҳамеша пирӯз бармегашт... Аз зарду сафеди (ишора ба зару сим) дунё беш аз ҳафтсад дирҳам боқӣ нагузошт, он ҳам саҳмияи ӯ ва барои он буд, ки бо он хидматгоре барои хонаводаи худ фароҳам

¹ “Бихоруланвор” ҷ.43, саҳ.344.

² “Таърихулхулафо”, саҳ.191.

оварад”. Дар ин ҳангом Имом(а) зор-зор гирифт ва мардум низ гирия карданд. Он гоҳ аз сабаби он, ки имомат аз роҳи ростии худ берида нашавад, ҷумлае чанд аз худашон гуфтанд:

“Ман писари паёмбарам, ки муждаовар ва бимдиҳанда буд ва мардумро ба сӯи Худо даъват мекард. Ман шӯълае аз он ҷароғи фурузонии паёмбарӣ ва аз хонадоне ҳастам, ки Худованд палидию олудагиро аз онон дур гардонидаст ва ҳам аз ононам, ки дар Қуръони маҷид муҳаббат ба онон воҷиб гардонид шудааст:

“**Кул ло асъялукум алайҳи аҷран илал маваддата фил қурбо**¹ - *Бигӯ эй Паёмбар! Ман аз шумоён бар рисолатам подоше ҷуз меҳрварзӣ бо хешовандонам намеҳоҳам...*”.

Баъд аз он Имом(а) нишаст, Абдулло ибни Аббос бархост ва гуфт:

“Мардум! Ин (ишора ба имом Ҳасан(а)) фарзанди паёмбари шумо ва ҷонишини Алӣ(а) ва имоми шумост, бо ӯ байъат кунед!”

Мардум гурӯҳ-гурӯҳ ба он ҳазрат рӯй оварданд ва байъат карданд.²

Вақте Муовия аз ончи гузашт огоҳ шуд, ҷосусоне ба Кӯфа ва Басра фиристод то ҳарчи мегузарад ба ӯ гузориш диҳанд ва дар ҳукумати Имом(а) аз дарун даст ба харобкорӣ зананд.

Бо фармони имом ҷосусонро дастгир карданду куштанд ва ҳазрат номае низ ба Муовия

¹ Сураи “Шӯро”, ояти 23.

² “Иршод”-и Муфид, саҳ.170.

фиристоданд, ки: "Ҷосус мефиристӣ? Гӯё ҷангро дӯст медорӣ? Ҷанг бисёр наздик аст, мунтазир бош! Иншоаллоҳ".

Аз номаҳое, ки Имом(а) ба Муовия навишт ва Ибни Абилҳадид онро нақл мекунад ин аст:

"... Ҷои шиғифт аст, ки Қурайш пас аз марги Паёмбар(с) дар ҷонишинии ӯ ба ситеза бархостанд ва худро бар дигарон аз араб ба ин сабаб, ки аз қабилаи паёмбаранд бартар донистанд. Арабҳо ба ин тан доданд, аммо Қурайш худ дар миёнаи хеш зери бори бартариӣ мо нарафт. Моро ки аз онон ба паёмбар наздиктар ва хостори ҳаққи хеш будем, канор гузоштанд ва бар мо ситам карданд. Мо аз ситеза канора ҷустем, то душманон ва дурӯён аз ин роҳ ба хароб кардани Исломи барнахезанд.

Имрӯз аз ту дар шиғифем, ки довталаби амре ҳастӣ, ки ба ҳеҷ рӯ сазовори он нестӣ, на дар дин бартарӣ дорию на асари ҳубе аз худ боқӣ гузоштаӣ. Ту фарзанди ҳамон гурӯҳе, ки бо Паёмбар(с) ҷангиданд ва ҳам фарзанди душмантарини мардуми Қурайш нисбат ба Паёмбар(с) мебошӣ. Аммо бидон, ки подоши кирдорҳои ту бо Худованд аст ва ҳоҳӣ дид, ки

саранҷом пирӯзӣ аз онӣ чӣ касе аст. Савганд ба Худо чизе нахоҳад гузашт, ки умрат поён меёбад ва ба дидори Худо меширобию ӯ туро ба кайфари кирдорҳое, ки анҷом додаӣ мерасонад. Худо ба бандагонаш ситам намекунад. Алӣ(а) рафт, мусулмонон бо ман байъат карданд; аз Худо хосторам, ки дар дунё чизе маро надиҳад, ки аз он камбуде дар амри дунёи дигарам бошад.

Ончи маро бар он дошт то ин номаро ба ту бинависам, ин аст ки байни худ ва Худованд узре дошта бошам. Агар ту низ монанди дигар мусулмонон ин амрро бипазирӣ ба маслиҳати Исломи аст ва ту худ низ баҳраи бештаре хоҳӣ дошт. Аз наси ботил марав, ту низ чун дигарон бо ман байъат кун! Ту худ медонӣ, ки ман сазовортарам. Аз Худо битарс, ситамгар мабош ва ҳуни мусулмононро мӯҳтарам шумор. Агар ҳозир набошӣ ман ҳамроҳи мусулмонон ба сӯйи ту хоҳам шитофт ва туро ба муҳокима хоҳам кашид то Худованд, ки беҳтарини доварон аст, байни мо ҳоким гардад...".

Муовия дар посух навишт:

*“... Ҳоли ману ту монанди ҳоли
пешини шумо хонадон бо Абӯбакр аст;
яъне ҳамон гуна, ки Абӯбакр бо
доштани таҷрибаи бештар мақоми
хилофатро аз Алӣ(а) гирифт, ман низ
худро аз ту сазовортар мебинам. Агар
ман медонистам, ки ту беҳтар аз ман
ба ӯмури мардум мерасӣ ва бо душман
рӯйрӯӣ мекунӣ, байъат мекардам. Аз
он ҷое, ки худат медонӣ, ман аз ту
собиқаи бештар дорам, пас беҳтар он
ки ту пайрави ман боӣ, ман низ қавл
медиҳам, ки хилофати мусулмонон пас
аз ман бо ту бошад. Ҳарчи
байтуллои Ироқ аст аз он туст ва
низ хироҷу даромади ҳар ноҳияи
Ироқро, ки хоҳӣ дар ихтиёри ту хоҳам
гузошт... Вассалом”¹*

Муовия бо ҳамон баҳонае, ки Қурайш ба
василаи он аз ҳазрати Алӣ(а) рӯ гардонданд, аз
байъат бо имом Ҳасан(а) сарпечӣ кард. Ӯ дар дил
медонист, ки Имом(а) аз ӯ сазовортаранд, аммо
мансабхоҳӣ ӯро аз пайравии воқеият ниғаҳ
медошт. Ӯ хуб медонист, ки камии синну сол дар
паёмбароне чун ҳазрати Исо(а) ва Ҳазрати Яҳё(а)
монעי паёмбарӣ набудааст ва дар Имом(а) низ,
ки ҷонишини паёмбар аст, ҳамин гуна аст.

¹ Ибни Абилҳадид ҷ.16 саҳ.35.

Муовия на танҳо аз байъат сар тофт, балки
тасмими аз миён бардоштани имомро гирифт. Ӯ
бархеро пинҳонӣ фармон медод то он гиромиро
бикушанд. Аз ин рӯ имом дар зерии пирохани худ
либосҳои махсуси муҳофизатӣ мепӯшид ва бо он
ба намоз мерафт. Рӯзе яке аз маъмуриҳои махфии
Муовия ба сӯйи Имом(а) тир андохт ва ба он
гиромӣ зараре ворид нашуд.

Муовия, ки камии синну солро барои имом
баҳона меовард ва аз байъат бо ӯ сарпечӣ мекард,
ҳангоми ба Язид супоридани валиаҳдӣ ин
баҳонаро фаромӯш ва фарзанди ҷавони худро
ҷонишини хеш кард ва аз мардум барои ӯ байъат
гирифт.

Муовия ба баҳонаи эҷоди ваҳдати исломӣ ва
пешгирӣ аз ихтилофу ошӯб ба ҳокимони зерии
назорати худ навишт, ки “Бо лашкар ба сӯйи ман
оед” ва онон ҳамон карданд, ки ӯ гуфта буд.

Муовия ҳамаи ононро ҷамъ кард ва ба Ироқ
барои ҷанг бо Имом(а) фиристод.

Имом низ ба Ҳучр ибни Удаи Киндӣ фармон
дод, то фармондорон ва мардумро барои ҷанг
омода созад.

Мунодӣ (даъваткунанда) ба оини он замон дар
кӯчаҳои Кӯфа фарёди “Ассалот” бардошт ва
мардум ба масҷид рехтанд.

Имом (а) ба минбар баромад ва фармуд:
“Муовия ба сӯйи шумо барои ҷанг омадааст,
шумо низ ба урдугоҳи Нухайла биравед!”

Ҳама соқит монданд. Адӣ - фарзанди Ҳотами
Тойии маъруф, аз ҷой бархост ва гуфт: “Ман
писари Ҳотам ҳастам, субҳоналлоҳ, ин сукути

маргбор чист, ки ҷонатонро фаро гирифта аст? Чаро ба имом ва писари паёмбаратон посух намедихед... Аз хашми Худо тарсед, магар шумо аз нанг боке надоред?”

Он гоҳ рӯ ба Имом (а) кард ва гуфт: “Гуфтори шуморо шунидем ва бо ҷону дил ба фармонем”. Сипас афзуд: “Ман ҳамакнун ба урдугоҳ меравам, ҳар ки моил аст, ба ман пайвандад”.

Қайс ибни Саъд ибни Убода ва Маъқал ибни Қайси Риёҳӣ ва Зиёд ибни Саъсаъаи Таймӣ бо суханронихоӣ шӯрангез мардумонро ба ҷанг даъват карданд. Онҳо сипоҳро бо мардум мучаҳҳаз карданд ва он гоҳ ҳама ба урдугоҳ рафтанд.¹

Анбӯҳӣ ҷамъият дар урдугоҳ ба ҷуз пайравони воқеии он ҳазрат аз ин чанд даста низ фароҳам омада буд:

1. Хаворич, ки танҳо барои ҷанг бо Муовия омада буданд, на ба ҷонибдорӣ аз Имом(а).

2. Гурӯҳе, ки барои ба даст овардани ғаниматҳои ҷангӣ омада буданд.

3. Онон, ки ба пайравӣ аз сардорони қабилаҳо ширкат карда буданд ва ангезаи динӣ надоштанд.²

Имом(а) гурӯҳе аз ин сипоҳиёнро ба сипаҳсолорӣи Ҳакам ба шаҳри Анбор фиристод. Аммо Ҳакам бошад бо Муовия забон як кард ва аз Имом (а) рӯй гардонд.

¹ “Наҳҷулбалоғ”-и Ибни Абилҳадид ҷ.16, саҳ.37-40.

² “Иршод”-и Муфид саҳ.171.

Худи имом ба Соботи Мадоин рафт ва аз он ҷо дувоздаҳ ҳазор нафарро ба унвони пешоҳанги ҷанг ба фармондеҳии Убайдулло ибни Аббос ба муборизаи зидди Муовия гусел кард ва Қайс ибни Саъд ибни Убодаи Ансориро муовини ӯ кард, ки агар Убайдулло аз миён рафт, ӯ сипаҳсолор гардад.

Муовия тасмим гирифт, ки Қайсро бо ҳар роҳе фиреб кунад. Ба ин хотир як миллион дирҳам назди ӯ фиристод, то бо ӯ ҳамдаст шавад ё ақалан аз Имом (а) даст бардорад. Қайс посух дод, ки: *“Ба найранг дини маро наметавонӣ аз дастам бигирӣ”.*

*Бирав ин дом бар мурғи дигар неҳ,
ки анқоро баланд аст ошён”.*

Сипаҳсолори аслии лашкар, яъне Убайдулло ибни Аббос, танҳо ба ваъдаи ҳамон маблағ фирефта шуд ва шабона бо гурӯҳе аз наздикони худ ба сӯи Муовия гурехт. Бомдоди он рӯз сипоҳ бесарпараст монд ва Қайс бо мардум намоз гузошт ва сипаҳсолор шуд ва сипас ҷараёнро ба Имом (а) гузориш дод.¹

Қайс далерона мечангид. Муовия чун роҳи фиреби ӯро наёфт, ҷосусоне ба миёни лашкари Имом (а) фиристод, ки бардурӯғ ҷараёни сулҳи Қайс бо Муовияро паҳн кунанд ва низ гурӯҳи дигареро дар миёни лашкари Қайс фиристод, ки бигӯянд: “Имом Ҳасан бо Муовия сулҳ кардааст”.²

¹ “Таърихи Яъқубӣ” ҷ.2, саҳ.204-207.

² “Иршод”-и Муфид саҳ.182.

Ба ин тартиб хавориҷ ва ононе, ки ба сулҳ мувофиқ набуданд аз ин дурӯғ фирефта шуданд ва ногаҳон ба ҳолати исён ба хаймаи Имом (а) рехтанд ва ба ғорат пардохтанд. Онҳо ҳатто фарши зери пой момро рабуданд ва зарбае ба рони он ҳазрат заданд, ки аз хунрезии шадид Имом (а) ба ҳолати вазнин афтоданд...¹

Ёрони имом он гиromиро ба Мадоин, ба саройи Саъд ибни Масъуди Сақафӣ, ки аз тарафи ҳазрати Алӣ(а) ба фармондорӣ Мадоин мансуб шуда буд, бурданд. Имом(а) муддате дар хонаи Сақафӣ ба муолиҷа пардохт. Дар ин байн ба ӯ гуфтанд, ки бархе аз сардорони қабिलाҳо, ки ангезаи динӣ надоштанд ва ё бо имом душманӣ доштанд ба Муовия пинҳонӣ навиштаанд, ки: “Агар ба Ироқ биёӣ паймон мебандем, ки Имом(а)-ро ба ту супорем”.

Муовия номаҳои онро айнан назди Имом (а) фиристод ва аз ӯ тақозои сулҳ кард. Ва инчунин ваъда дод, ки ҳар шарт, ки имом фармояд пазируфта хоҳад шуд.

Имом бемори саҳт буд ва ёронаш ба ҳар сӯ пароканда шуда буданд. Лашкариён ва сарбозон аз ҷиҳати фикрӣ ва ҳадафҳо ягонагӣ надоштанд ва ҳар як сози ҷудо менавохтанд ва дар роҳи дигар метохтанд... Аз ҳеч сӯ ва ба ҳеч рӯ идомаи ҷанг ба ғоидаи пайравони он ҳазрат ва ҳатто Ислом набуд, барои он ки агар Муовия ба василаи ҷанг расман пирӯз мешуд, асоси Исломо аз ҳам мепошид ва дудмони ҳамаи

¹ “Таърихи Яъқубӣ” ҷ.2 саҳ.204-207.

пайравон ва мусулмонони ростинро аз замин бармечид.

Имом ночор бо шароити бисёр саҳт ба сулҳ тан дод.

Бархе аз шароити сулҳ аз ин қарор аст:

1.Хуни пайравони Алӣ (а) мӯҳтарам ва маҳфуз бимонад ва ҳуқуқашон поймол нагардад.

2.Ба Алӣ(а) дашном надиҳанд. (Лаънат нафаристанд).¹

3.Муовия аз даромад як миллион дирҳам байни ятимони ҷанги Ҷамал ва Саффайн тақсим кунад

4.Имом(а) Муовияро “амиралмӯъминин” намехонад.²

5.Муовия бояд бар асоси китоби Худо ва суннати Паёмбар(с) амал кунад.³

6.Муовия пас аз марг хилофатро ба дигаре васият накунад.

Муовия ин шароит ва шароити дигарро, ки ҳама барои ҳифзи Ислом, ба хусус шиён лозим буд, пазируфт ва бо ҳамин ҷанг поён ёфт.

Тасомух⁴ набуд

Бархе аз шарқшиносон, ки дар мутолиаҳои ҳеш ба умқи маънои аслии матолиб ва ҳамаи тарафҳои он намеандешанд, ба назари худ аз

¹ “Иршод”-и Муфид саҳ.173.

² “Бихоруланвор” ҷ.44, саҳ.2-3.

³ “Бихоруланвор” ҷ.44, саҳ.65.

⁴ Саҳлангорӣ, сустӣ, бепарвоя.

муқаддимаҳои суғ ба натиҷаҳои дуруст мерасанд ва дучори завқзадагӣ мешаванд.

Иддае аз ҳамин даста бар асоси ҳамин мутолиаҳои сатҳӣ ва бар асари беиттилоӣ гумон кардаанд, ки имом Ҳасан(а) дар ҷанг бо Муовия саҳлангорӣ ва суғӣ кардааст, вагарна бо кӯшиши бештар пирӯз мешуд!

Агар ин ҷанобон бо ҷуқурандешӣ, матнҳои аслии таърихҳои мусаллами он давраро мутолиа мекарданд ва ҳамаи ҷонибҳои амрро дар назар мегирифтанд, ҳаргиз ба ҷунин натиҷаи нодуруст намерасиданд. Имом (а) ба шаҳодати таърих, аёми созандагии зиндагии худро сарафрозона дар канори падар дар ҷанги “Ҷамал”, “Саффайн” ва ғайри он гузаронд. Ў ҳамеша ҷасурона то тирраси душман шамшер зад, пеш рафт ва пирӯз баргашт.

Пас, имом Ҳасан(а) аз ҷанг намеҳаросид. Ў худ мардумро ба ҷанг бо Муовия тарғиб кард, аммо суғӣ ӯ дар он шароити хос илова бар он ки аз ҷиҳати сиёсати дохилӣ, ҳифзи хуни пайравон ва масолеҳи дохилии Ислом лозим менамуд, аз назари сиёсати хориҷии Ислом низ як дурандешии амиқ ва ҳайратовар буд. Дар ҳамон айём империяи бузурги Руми Шарқӣ, ки (пештар борҳо зарбатҳои сангине аз Ислом чашида буд) дар камин буд то дар фурсати муносиб интиқом гирад.

Ҳангоме ки сипоҳи Имом(а) ва Муовия рӯ ба рӯӣ ҳам саф бастанд, онон (румиён) ҳам муқаддамоти ҳамлаи ногаҳониро фароҳам оварданд. Агар имом ба ҷанг идома медоданд,

мумкин буд зарбаи сахте ба пайкари Ислом ворид шавад, аммо ҷун имом суғӣ карданд, натавонистанд кореро анҷом диҳанд.¹

Танозул² набуд

Шигифтангезтар аз пиндори дастаи аввал гуфтори хушқу холи ва носанҷидаи дастаи дигаре аз нависандагон аст, ки меғӯянд: “Имом Ҳасан(а) Муовияро сазовортар аз худ ёфт, пас ба ғоидаи ӯ по аз мансаб кашид ва хилофатро ба ӯ воғуздор кард ва бо ӯ байъат кард”.

Дар ҳоле, ки медонем Имом(а) чи дар номаҳои пеш аз воқеаи суғ ва чи пас аз он ба таври равшану возеҳ худро сазовори мақоми хилофат медонад.

Ҳангоме ки Муовия ба Кӯфа омад, ба минбар рафт гуфт: “Имом маро сазовортар донист на худро, пас онро ба ман воғузошт”. Имом Ҳасан(а) дар маҷлис ҳузур дошт ва аз ҷой бархост ва фармуд: “Муовия дурӯғ меғӯяд”. Он гоҳ ҳазрат дар сазоворӣ ва ғазилати хеш сухан гуфт, аз ҷумла ба ширкат дар “мувоҳила” ишора кард ва фармуд: “Мо тибқи матни Қуръон ва суннати Паёмбар(с) бартарем ва ба ин амр сазовортар, аммо дигарон ситам карданд ва ҳаққи моро бурданд”.³

Гузашта аз ин дар мундариҷаи суғнома хондем, ки Имом (а) қайд фармуд:

¹ “Таърихи Яъқубӣ” ҷ.2, саҳ.206.

² Гузашт.

³ “Бихоруланвор” ҷ.44, саҳ.62.

“Муовияро “амирулмӯъминин” нахонад ва надонад, пас чӣ гуна мумкин аст бо ӯ байъат карда бошад. Агар бо ӯ ҳам байъат карда буд, мебоист ба фармони Муовия амал кунад, аммо таърих гувоҳ аст, ки ҳаргиз аз ӯ фармон набурд. Ҳангоми хуруҷи “хаворич” Муовия фармон дод, ки имом бо онҳо бичангад, вале Имом (а) аслан ба фармони ӯ гӯш надод ва фармуд: “Агар ман меҳостам бо “аҳли қибла” бичангам, нахуст бо ту меҷангидам...”¹

Пас мебинем, ки ёвағии бархе аз нависандагон, ки аз вичдони илмӣ ва таърихнависӣ баҳрае набурдаанд, ҷуз як дурӯғпардозии бузург чизи дигаре нест.

Созишномаи сулҳ бино бар маслиҳати олияи Ислом сурат гирифт, на аз ҷиҳати он ки Имом (а) Муовияро сазовортар ёфт.

Эътирози ноҷо

Дасти дигар мепурсанд: “Магар на он аст, ки раҳбар бояд дар корҳо аз хостаи ҷомеа пайравӣ кунад, пас чаро имом ба майли шиаён, ки ҷанг бо Муовияро меҳостанд, зидди ӯ ба мубориза бар нахост?”

Дар ҷавоб бояд гуфт: “Чун идомаи ҷанг ба маслиҳати Ислом ва мусулмонон тамом намешуд, шоиба набуд, ки Имом (а) ба хостаи онон амал кунад”.

Аслан раҳбарии имом бар асоси эътиқоди шиа як раҳбарии худӣ ва аз гунаи роҳбарии

¹ “Комил”-и Ибни Асир, ҷ.3 саҳ.208.

паёмбарон аст. Имом дорои робита бо мабдаи ҷаҳон ва Худованди бузург аст. Ӯ масолеҳи ҷомеаро бар ин асос ташхис медиҳад ва ҳар гуна ки ӯ ташхис диҳад, ҳилоф ва нодуруст нахоҳад буд.

Чи бисёр корхое паёмбар ё имом анҷом додаанд ва мардум дар он вақт ба маслиҳату дурустии он ошно набуданд ва бо гузашти айём зарурат ва дурустии онро пай бурданду дарёфтанд.

Чунончи масалан, Паёмбар(с) ҳамроҳи мусулмонон ба қасди зиёрати Хонаи Худо аз Мадина берун омаданд ва вақте ба Ҳудайбия расиданд, Қурайш монעי вуруди онон ба Макка шуданд. Онҳо вуруди Паёмбар(с) ва ҳамроҳонро беиҷозат ва огоҳии пешакӣ як навъ саршикастагӣ барои хеш мепиндоштанд.

Рафтуомадҳо ва музокироти бисёр сурат гирифт ва саранҷом бино бар он шуд, ки ба ин сурат то се сол бо ҳам сулҳ кунанд:

1. Қурайш дар соли оянда се рӯз Хонаи Худоро дар ихтиёри мусулмонон гузорад, то мусулмонон озодона дар он ҷо аъмоли динии худро ба ҷо оваранд.

2. То се сол Қурайш ва мусулмонон бо ҳам коре надошта бошанд ва рафтуомад дар Макка барои мусулмонон озод бошад.¹

3. Мусулмонони Макка битавонанд бар асоси дини худ ошкор амал кунанд.

¹ “Таърихи Яъқубӣ” ҷ.2, саҳ.44-45.

4. Тамоми нукоти боло ба шарте амалӣ шавад, ки агар касе аз Макка гурехт ва ба Мадина паноҳ бурд, мусулмонон ӯро ба Макка баргардонанд, аммо агар аз Мадина касе ба Макка паноҳ бурд, Қурайшро лозим набошад, ки ҷунон кунад.

Паёмбари Акрам(с) бо бандҳои ин сулҳнома мувофиқат карданд, аммо мусулмонон аз банди охири ин қарордод бисёр нороҳат буданд ва зери бори сулҳ намерафтанд.¹ Паёмбар фармуданд: *”Ана Абдуллоҳи ва расулуҳу, лан уҳолифа амраху ва лан юзаййигъанӣ, - Ман банда ва Паёмбари Худовандам, ҳаргиз аз фармони ӯ сар напечам ва медонам, ки боиси зарари ман нахоҳад шуд”*.²

Ҳамин тавр ҳам шуд ва андаке баъд Ҷоиди ин сулҳ бар ҳамагон ошкор шуд. Ҷоиди он буд, ки бар асари хомӯш шудани оташи ҷанг ва рафтуомади мусулмонон мушрикони ба ҳақиқати Исломи огоҳӣ ёфтанд, Иломи дар дилашон нишаст ва бисёре аз онон мусулмон шуданд. Ҳанӯз муддати сулҳ тамоми нашуда буд, ки чизе намонда буд Иломи дин ва оини умумии аҳли Макка гардад.³

* Зухрӣ мегӯяд:

”Дар ҳамин ду соли сулҳ миқдори мусулмонон ба андозаи тамоми солҳои то қабл аз он изофа гашт”.

* Ибни Ҳишом менависад:

¹ “Бихоруланвор” ҷ.20, саҳ.350.

² “Сираи Ибни Ҳишом” ҷ.4, саҳ.317.

³ “Бихоруланвор” ҷ.20, саҳ.368.

”Зухрӣ рост мегӯяд, барои он ки мусулмонон Ҳангоме, ки бо Паёмбар(с) ба Ҳудайбия омада буданд, 1400 нафар, аммо ду сол баъд дар фатҳи Макка ҳамроҳони ӯ ба даҳ ҳазор нафар расида буданд.¹ Пас ҷо дарад, ки Зухрӣ бигӯяд: *”Ҳеҷ пирӯзии ҷангӣ азимтар аз сулҳи Ҳудайбия набуд”*.²

* Имом Содиқ(а) мефармоянд:

”Мо қонат қазиятун аъзама баракатан минҳо, - Ҳеҷ ҳодисае бартар аз ин руҳ надод”.³

Бинобар ин он кас, ки ба имомати имомони пок имон дорад, набояд ба сулҳи имом Ҳасан, ки дуруди Худо бар ӯ бод, эрод гирад ба ҳамон гуна, ки ба сулҳи Паёмбари Акрам(с) бо Қурайш эрод намегирад.

Аз ҳамин ҷиҳат вақте бархе аз шиъаён ба ҳуди Имом (а) эрод мегирифтанд, (ҷунончи бархе аз мусулмонон ба ҳуди Паёмбар(с)) мефармуданд:

”Дар кори имом даҳолат накунанд ва нисбат ба имоми ҳеҷ пайравӣ дошта бошанд, ҷунки ӯ ба фармони Худо ва бинобар масоҳаи воқеӣ қорқоро анҷом медиҳад, агарчи дигарон рамз ва сирри онро нафаҳманд”.

Абӯсаиди Ақисо мегӯяд:

”Ба ҳазрати имом Ҳасан(а) гуфтам: Чаро бо Муовия сулҳ кардед, ҳол он ки ҳақ бо шумо ва Муовия гурӯҳи ситамгар аст?”

¹ “Сираи Ибни Ҳишом” ҷ.4, саҳ.322

² “Бихоруланвор” ҷ.20, саҳ.345

³ “Бихоруланвор” ҷ.20, саҳ.368

- Фармуд: “Оё ман пас аз падарам ҳуҷҷати Худо ва имом нестам?”

- Гуфтам: “Оре”

- Фармуд: “Магар Расули Худо дар ҳаққи ман ва бародарам нафармуд: **“Ал Ҳасану вал Ҳусайну имомони, қомо ав қаадо,- Ҳасан ва Ҳусайн имоманд чӣ қиём кунанд ва чӣ накунанд”**.”

- Гуфтам: “Оре”

- Фармуд: “Пас ман имом ҳастам, чӣ қиём кунам ва чӣ накунам”.

Он гоҳ барои ӯ иллати он ки қиём накард шарҳ дод, ки:

“Ба ҳамон сабаб бо Муовия сулҳ кардам, ки Паёмбари Худо(с) бо Бани Замра ва Бани Ашҷаъ ва бо аҳли Макка дар Ҳудайбия сулҳ кард, бо ин тафовут, ки онон кофир буданд ва Муовияю ёрони ӯ дар ҳукми кофиранд.

Эй Абӯсаид! Агар ман аз ҷониби Худованд имомам, дигар маъно надорад, ки раъйи маро сабук шуморӣ, гарчи дурустии он бар ту пӯшида бошад.

Масали ману ту чу Хизр ва Мӯсо аст. Хизр корҳое мекард, ки Мӯсо маслиҳату фоидаи онро намедонист ва хашмгин мешуд, аммо чун Хизр ӯро огоҳ месохт, ором мегирифт. Ман ҳам хашми шуморо барангехтаам ба ин ҷиҳат, ки ба дурустии кори ман ошно нестед. Ҳаминро бояд бидонӣ, ки агар бо Муовия сулҳ намекардам, шиае рӯйи замин боқӣ наместонд”.¹

¹ “Бихоруланвор” ҷ.44, саҳ.49

Паймоншикании Муовия

Муовия баъд аз он, ки қудратро ба дасти худ гирифт, чеҳраи воқеии худро ошкор сохт.

Ӯ дар таи як суханронӣ дар Нухайла ошкоро гуфт: “Ба Худо савганд бо шумо наҷангидам то намоз гузored, рӯза бидored ва ҳаҷ биравед, балки то ҳукумат кунам ва инак ба он расидаам. Акнун эълон мекунам, ки тамоми шартҳое, ки дар сулҳнома бо Ҳасан ибни Алӣ гузарондем, зеро по хоҳам гузошт”.¹

Муовия дар амал баъзан ба ҷиҳати собиқа ва нуфузи имом Ҳасан(а) ногузир буд, ба он эҳтиром гузорад. Ибни Абилҳадид менависад: “Зиёд-ҳокими Кӯфа тасмим дошт яке аз ёрони имом Ҳасан(а)-ро таъқибу озор диҳад. Имом ба ӯ паём дод, ки мо барои ёрони худ амон гирифтаем, аммо ба ман хабар додаанд, ки ту музоҳими яке аз асҳоби мо шудай, чунин накун!”

Зиёд ба ин гуфта гӯш накард ва гуфт: “Дар паи ӯ хоҳам буд, гарчи байни пӯсту гӯшти ту бошад...”.

Имом айнан посухномаи Зиёдро барои Муовия фиристод.

Муовия Зиёдро сарзаниш кард ва гуфт: “Музоҳими ёрони ӯ машав, ман дар ин кор ба ту вилояте намодаам”.²

¹ “Бихоруланвор” ҷ.44, саҳ.49

² “Шарҳи Наҳҷулбалоғ”-и Ибни Абилҳадид ҷ.16, саҳ.18-19.

Бозгашт ба Мадина

Муовия аз ҳар сӯ ва ба ҳар роҳ нияти озори имом Ҳасан(а)-ро дар дил мепарварид. Муовия имом ва ёронашро озор ва зери фишору таъқиб қарор медод. Ӯ ба ҳазрати Алӣ(а) ва хонадонаш суҳанони қабех мегуфт ва гоҳе бешармиро ба дараҷае мерасонд, ки ҳатто дар маҷлисе, ки имом Ҳасан(а) ҳузур медошт, ҳазрати Алӣ (а)ро бадгӯй мекард.¹ Агарчи Имом (а) дарҳол ва бефосила ҷавоби дандоншикан медод ва ўро адаб мекард, аммо дар Кӯфа мондан барояшон шиканҷабар шуда буд. Ҳазрат ноилоч ба Мадина баргаштанд. Аммо ин сафар кушоише дар вазъи мавҷуд эҷод накард, чунки яке аз палидтарин коргузорони Муовия ба номи Марвон ҳокими он ҷо буд. Ӯ он касе аст, ки паёмбар дар ҳақиқи ӯ фармуда буданд: **“Хувал вазағу ибнул вазағ, ал малъуну ибнул малъун,- Ӯ вазағ (номи ҷонвар аст, шабеҳи қурбоққа) асту писари вазағ ва малъун асту писари малъун”**.²

Ин золими худобеҳабар рӯзгорро бар Имом (а) ва ёронаш бисёр танг мегирифт то он ҷо, ки ҳатто рафтуомади ёрони он гиромӣ ба хонаашон душвор буд. Аз ҳамин сабаб бо он, ки имом даҳ сол дар Мадина буданд, ёрон камтар тавоништан аз манбаи илму дониши он азиз баҳра баранд. Аз ҳамин сабаб ривоёти нақлшуда аз он имом каму андак аст.

¹ “Иршод”-и Муфид, саҳ.173.

² “Ҳаётул имом ал Ҳасан ибн Алӣ”, ҷ.1, саҳ.218.

Марвон саъй дошт дар ҳузури Имом (а) нисбат ба ҳазрати Алӣ(а) бадгӯй кунад ва гоҳе ҳам бархеро ёд медод, ки ба худи имом Ҳасан(а) суҳанони қабех ва беэҳтиромӣ кунанд.¹

Пас аз Марвон ҳам дар тӯли ин даҳ сол ҳар кас, ки ҳокими Мадина шуд аз шиканҷа ва озори он имоми ростин ва ёронаш даст накашид.

Шаҳодат

Муовия, ки ба баҳонаи камсиннии имом ҳозир набуд хилофатро ба ӯ супорад, инак мақсад гузошт, ки барои фарзанди касифу палиди худ Язид вилоятаҳдиро (хилофатро ба писараш васият кард) мусаллам гардонад, то пас аз ҳудаш ишколу хотоғихое аз ҷиҳати салтанати ӯ пеш наояд. Муовия барои амалӣ кардани мақсади нопоки худ Имом (а)ро бузургтарин монеа медонист. Ӯ гумон мекард, ки агар пас аз ҳалокати ҳудаш имом зинда бошад, мумкин аст мардум, ки дигар аз Муовия ва хонадони ӯ дилхӯшӣ надоранд ба Имом (а) бигараванд ва байъат кунанд. Муовия чандин бор тасмим гирифт то имомро аз миён бардорад. Саранҷом бо дасисаи Муовия Имом (а)ро ба василаи заҳр, заҳролуд кард ва он гиромӣ дар бисту ҳаштуми моҳи сафари соли панҷоҳи ҳиҷрӣ ба шаҳодат расиданд. Ҷасади поки ҳазрати имом Ҳасан(а) дар Мадина дар қабристони Бақӣ ба хок супурда шуд.²

¹ “Таърихулхулафо”-и Суютӣ, саҳ.190.

² “Муруҷуззаҳаб” ҷ.2 саҳ.427, “Табақот”-и Ибни Саъд ҷ.5 саҳ.24.

Дуруди Худо бар он бузургвори азиз бод.

Поён.

Мундариҷа

Сарсухан.....	5
Валодат	9
Ҳасан ва Паёмбар (с)	9
Ҳасан бо падар	11
Парҳезкорӣ	13
Бахшандагӣ	13
Бурдборӣ	14
Хилофат.....	15
Тасомух набуд	24
Танозул набуд.....	26
Эътирози бечо.....	27
Паймоншикании Муовия.....	32
Бозгашт ба Мадина.....	33
Шаҳодат.....	34